

DOCUMENTS PER A L'ART RENAIXENTISTA CATALÀ. L'ORFEBRERIA A GIRONA DE 1500 A 1550

PER

PERE FREIXAS i CAMPS

Dedico aquest treball, preferentment de contingut documental, a la memòria del Dr. Jaume Marquès i Casanovas. Des de les planes dels *Annals* que ell tant va contribuir a omplir amb aportacions rigoroses i documentades, i en el marc d'aquestes *Actes del Congrés Cultura i societat a les terres de Girona* que l'IEG va celebrar en homenatge seu el passat mes de novembre de 1993, vagi el meu reconeixement i estima pel suport i les ajudes que vaig rebre de la seva saviesa i bondat sempre que em va caldre.

Aquest treball constitueix, d'altra banda, la darrera entrega d'un cicle de tres aportacions en l'àmbit de l'art del segle XVI a les terres gironines. En tractar ara de l'orfebreria, es completa així el contingut dels treballs anteriors referents a la pintura i a l'escultura¹.

LA PERVIVÈNCIA DEL GÒTIC

En el terreny de la producció artística catalana d'objectes fets amb metalls nobles i altres materials preciosos, la introducció de les formes renaixentistes va seguir un procés molt lent, similar al de la pintura o l'escultura. Els protagonistes del canvi i les vies de penetració són aspectes força desconeguts o poc matisats encara per la historiografia, no tant per la manca de

¹ P. FREIXAS. *Documents per a l'art renaixentista català. La pintura a Girona durant el primer terç del segle XVI*, dins AIEG, XXVII. Girona, 1984, pàg. 165-188; *Documents per a l'art renaixentista català. L'escultura gironina a la primera meitat del Cinc-cents*, dins AIEG, XXVIII. Girona, 1986, pàg. 245-279.

recerca documental i d'inventaris publicats, com per la inexistència d'estudis monogràfics sobre col·leccions, escoles o tallers.

L'agreujament de la crisi a la sortida de la guerra civil catalana (1462-1472) i les precàries condicions amb què la societat catalana va afrontar el començament del Cinc-cents van ser molt probablement les causes determinants d'un continuisme sovint adotzenat, tot i que aïlladament es poden trobar clars indicis de modernitat en algunes de les escasses obres conservades.

En la pràctica totalitat de les manifestacions artístiques és fàcilment constatable la pervivència de l'estil gòtic més enllà de la primeria del segle XVI. De vegades sorgeixen esporàdicament temàtiques o formes noves extretes del repertori clàssic renaixent que s'integren en el goticisme dominant, però no deixa de ser un fenòmen poc usual.

Tanmateix, la timidesa de les incursions del Renaixement en l'art de la construcció i de la talla escultòrica catalanes caldria atribuir-la a circumstàncies polítiques i econòmiques del moment, que van impedir, juntament amb l'acció conservadora de l'Església i de la burgesia, l'acceptació plena del classicisme italià, tant en el seu vessant mitològic i paganitzant, com en el cristià de to dessacralitzat. Malgrat que l'Església va deixar progressivament d'exercir el monopoli cultural, els encàrrecs continuaven tenint un caràcter preferentment religiós. Cirici ha fet notar com «...només alguns detalls, motlures, capitells toscans, petxines als timpans, clipeus amb bustos d'homes i dones vistos hedonísticament, *putti* joganers, i el tema plàstic de les cartel·les retallades i rutllades, es filtren dintre les estructures gòtiques encara dominants»².

Per la seva banda, la pintura continua mostrant els mateixos fons daurats i el naturalisme figuratiu estilitzat propis del gòtic, malgrat que a la darrerria del Quatre-cents les novetats flamenques eren àmpliament conegudes i imitades, de vegades mesclades amb aportacions de procedència germànica.

Circumstàncies semblants es donen també en el terreny de l'orfebreria. A Barcelona, els argenters Guerau Ferrer i Pere Joan Palau, aquest darrer potser d'origen gironí; a Vic, Sebastià Roure; i a Girona, Joan Grau Coromines, els Coll, pare i fill, i els Amat, són artífexs formats en el mestratge de traces gòtiques³. Mainar remarca com els motius gòtics persis-

² A. CIRICI. *L'art gòtic català. Segles XV i XVI*. Barcelona, 1979, pàg. 66.

³ S. ALCOLEA. *Artes decorativas en la España cristiana*, dins *Ars Hispaniae*, XX. Madrid, 1975, pàg. 184. La custòdia de la Seu de Lleida (1513), obrada per Guerau Ferrer, és completament gòtica, com ho és també la creu reliquiari de plata que es conserva a la catedral de Barcelona i que Ferrer va obrar juntament amb Joan Nebot. Els argenters gironins que se citen, la identitat d'algun dels quals era desconeguda fins avui, també es van moure dins els paràmetres goticistes, com es desprèn de la documentació de l'apèndix. Vegeu també N. DE DALMASES, *Orfebreria Catalana Medieval: Barcelona 1300-1500*, 2 vols. Barcelona, 1992.

teixen en l'ornamentació dels poms i cresteries de creus i custòdies, com també en les imatges, que continuen conservant l'espiritualització formal de l'Edat Mitjana⁴.

A la segona meitat del Cinc-cents, sense desaparèixer una orfèbreria amb motius ornamentals goticistes, els models del Renaixement són incorporats gradualment pels tallers d'argenteria catalans, mitjançant el coneixement de gravats i altres models italians. Amb tot, la custòdia de Santa Maria del Pi, a Barcelona, obrada per Llätzer de la Castanya, la qual duu la data ja tardana de 1587, cau de ple dins el gòtic més florit.

L'estat de la qüestió sobre l'art dels argenters a Catalunya al llarg del Cinc-cents ofereix un panorama molt desigual pel que fa a la seva activitat en els diferents centres del Principat. Mentre que es coneix la identitat de tots els artífexs actius a Barcelona mercès als *Llibres de Passanties* i a la recerca que s'ha dut a terme, en particular, als protocols notariais barcelonins, a Girona i a la resta de la geografia catalana ens trobem encara molt lluny de tenir un coneixement, ni que sigui aproximat, sobre la identitat, l'origen i la formació de la majoria dels argenters, sobre quina era la procedència de les comandes de les peces d'or i de plata, i sobre quin va ser el grau de penetració del Renaixement italià al llarg del segle XVI. La conclusió a què s'ha arribat fins avui es concreta en el retraïment i la pèrdua de qualitat respecte als segles anteriors, en l'absència d'artífex de relleu i en l'escassetat d'obres conservades, les quals són gairebé totes de caràcter religiós⁵.

EL TALLERS GIRONINS

Tot seguit es donen a conèixer els resultats de la recerca duta a terme als arxius gironins amb la intenció preferent de difondre la documentació extreta i de possibilitar un major acostament a la realitat dels argenters i de la seva activitat durant el període de temps que va des de 1500 a 1550.

Les primeres dades documentals del Cinc-cents a la ciutat de Girona al·ludeixen a l'encàrrec fet el 24 de febrer de l'any 1500 a l'argenter gironí Antoni Coll per obrar una creu daurada per a l'església parroquial de Sant

⁴ J. MAINAR. *L'Art Renaixentista i Barroc. Les arts decoratives*, dins *L'Art Català*, II. Barcelona, 1958, pàg. 166.

⁵ S. ALCOLEA, Cfr., 1975, pàg. 196.

Pere Pescador⁶, i a la realització, a partir de 1503, de la Creu de les Perles del Museu de la Catedral, dissenyada per l'argenter actiu a Barcelona Pere Joan Palau, potser d'origen gironí com s'ha dit, i obra entre 1503 i 1506 per ell mateix amb l'ajut de l'esmentat Antoni Coll i del fill d'aquest Joan Coll.

Afortunadament conservada, la Creu de les Perles mostra amb tota la seva magnificència l'allargassament de l'estil gòtic dins del segle XVI, segons la tipologia de l'esquema flordelisat i el formalisme flamenc en els "esmalts pintats"⁷. Tanmateix, la participació dels Coll en l'execució d'aquesta creu palesa el pes específic que al Principat continuaven mantenint els tallers gironins d'argenteria, amb una presència constant en primer pla, almenys d'ençà la segona meitat del Tres-cents.

Ara, en aquest començament del segle XVI, els Coll, els Àngel, els Fabra, els Vilar, els Miralpeix, etc. són vertaderes nissagues d'argenters amb una trajectòria que se situa a cavall entre els dos segles i que, juntament amb altres destacats argenters, van perpetuar una llarga i inesgotable tradició dels tallers gironins de més de dos-cents anys de vida, amb una producció tan notable com el retaule i el baldaquí de la Seu de Girona, l'arqueta del monestir de Sant Esteve de Banyoles, robada i no recuperada, o la custòdia i les creus processonals obrades al taller dels Artau⁸.

Del taller d'Antoni Coll, un dels artistes més actius pel nombre de referències documentals conegudes, en va sortir també una creu de plata daurada per a l'església parroquial d'Anglès, contractada l'any 1503, per a la realització de la qual va servir també de model la creu major de l'església gironina del Mercadal⁹. El mateix any de 1503 va cobrar també una creu d'or per a la Seu de Girona i, més tard, l'any 1510, Antoni Coll va contractar una petita veracreu de plata daurada per a l'església parroquial de Sant Pere Pescador *...tal qual lo dit Coll ha feta en la sglesia de Sent Faliu de Gerona*¹⁰.

⁶ AHG. C. Cerdà, notaria 11, registre 80. El contracte precisa que la creu ha de tenir un pes de deu marcs, mentre el preu es concreta en onze lliures i deu sous per marc. D'altra banda, la peça havia de ser semblant a la que es trobava a l'església del Mercadal de Girona. Com sigui que aquesta era més gran, es determina la modificació de certs detalls a la de Sant Pere Pescador, tot i que es conclou que les dimensions i la forma s'hauran de mantenir idèntiques, alhora que caldrà realitzar els evangelistes amb esmalt. El dia 19 de març de 1502, Antoni Coll va signar diverses àpoques.

⁷ N. DE DALMASES. Cfr., 1992, pàg. 277-278.

⁸ P. FREIXAS. Cfr., 1983, pàg. 232-246.

⁹ AHG. D. Ombert, notaria 6, registre 227. Vegeu l'apèndix documental I. Antoni Coll va acabar la creu a la darrereria del 1505 en cobrar la liquidació sobre un total de cent vint lliures pactades per obrar la peça.

¹⁰ AHG. C. Cerdà, notaria 11, registre 93. El contracte data del 14 de març de 1510, i el preu unitari era d'onze lliures i cinc sous per marc de plata.

Més endavant, anotem un altre encàrrec del Capítol de la Seu gironina a Antoni Coll, consistent en una creu de plata daurada per a la qual el dia 5 de febrer de 1511 en tenia elaborat ja un projecte sobre paper¹¹. Seguint la iconografia més generalitzada en aquest tipus d'obres, l'anvers de la creu havia de contenir el Crucificat, mentre que al revers hi hauria la Verge amb el Nen al braç. En el moment d'establir el contracte, la resta de l'ornamentació es deixa per concretar amb el pabordres de la Seu¹².

La darrera obra documentada d'Antoni Coll és datada el 24 de febrer del 1526; es tracta d'una petita creu de plata daurada, de dos marcs de pes, per a la parròquia de Santa Maria de Batet, a la Garrotxa. Tot i el caràcter menor d'aquesta obra, sembla clar que el principal argenter a Girona durant el primer quart del segle XVI va ser Antoni Coll, a qui els principals comitents de la ciutat, sobretot eclesiàstics, li van fer un bon nombre d'encàrrecs.

L'altra família d'argenters particularment activa a Girona durant els primers anys del segle XVI van ser els Coromines. Del primer, Joan Grau Coromines I, l'any 1508 el vicari general dels carmelites li va encarregar una creu de plata daurada per al convent gironí de l'orde. El 13 de gener d'aquell any, Joan Grau Coromines I havia d'obrar una creu, prenent com a model les existents al Mercadal i al convent de Sant Francesc¹³.

El mateix Coromines o el seu fill Joan Coromines II treballa associat a Grau Gonec, un argenter que l'any 1528 havia estat elegit jurat de la ciutat. Casacun d'ells realitzen l'any 1523 un canelobre per a la confraria de la Verge Maria de la Seu de Girona¹⁴. També anotem la presència d'un argenter de nom Andreu, amb l'única dada del seu compromís per obrar una custòdia de plata amb destinació a l'església parroquial de Quart¹⁵. Per a la realització d'aquesta custòdia, el mestre Andreu havia de seguir el model de la custòdia de l'ex-col·legiata de Sant Feliu, però no pas al peu de la lletra, sinó que calia afegir-hi altres elements, tot plegat pel preu global, inclosa la plata, d'unes 35 lliures.

¹¹ AHG. P. Escuder, notaria 8, registre 178.

¹² AHG. B. Torrallas, notaria 8, registre 205. Jesucrist i els quatre evangelistes ocupaven l'anvers; la Verge voltada de florons era situada al centre del revers. Per a la comarca de la Garrotxa, vegeu J. CLARA. *Obres d'artistes i artesans gironins del segle XVI a la Garrotxa*, dins APEHOC, 1982-1983. Olot, 1984, treball del qual hem manllevat dades per a la confecció del regest de l'apèndix.

¹³ AHG. D. Ombert, notaria 6, registre 240. Vegeu l'apèndix documental II.

¹⁴ AHG. Guilana, notaria 2, registre 414. Vegeu l'apèndix documental IV.

¹⁵ AHG. Guilana, notaria 2, registre 394. Vegeu l'apèndix documental III.

De qui tenim més notícies, però, és de Pere Navarro, documentat entre 1509 i 1521, i relacionat amb l'argenter de València Miquel Geroni Esteve. Durant les dues primeres dècades del segle anotem diverses obres que es compromet a fer: dos bordons per al monestir de Santa Maria de Roses (1518), una custòdia per al convent de Sant Domènec de Castelló d'Empúries (1519) i dos canelobres de plata per a l'església de Santa Maria dels Turers de Banyoles (1520).

L'activitat dels argenters gironins del segon quart de segle ens és encara poc coneguda. D'entre les dades esparses recollides, cal esmentar el taller que Salvador Canals tenia a la ciutat, d'on va sortir una custòdia de plata daurada per a l'església parroquial de Santa Coloma de Farners¹⁶. L'any 1525 s'havia compromès a fer aquesta custòdia, reutilitzant el metall d'una altra custòdia que s'havia de desmuntar; en el moment de formalitzar el contracte davant el notari, el mestre Canals presenta als obrers de l'església de Santa Coloma un dibuix de la custòdia on figura un àngel a cada costat.

Cal esmentar en darrer terme el taller que els Amat, Miquel i Rafael, l'activitat dels quals abasta tot el Cinc-cents, tenien a la plaça dels Raïms, i la presència a Girona d'altres argenters com ara els gironins Damià i Pere Subirà, Gerard Vilar; els tarragonins Pere Coloma i Gabriel de Montaliu; el rossellonès Sebastià Segura i el francès Andreu Angelot, originari d'Angers. A l'apèndix documental aportem un regest, encara força provisional, d'argenters actius a Girona durant el segle XVI per tal de poder configurar una primera aproximació al cens d'aquesta important activitat a la ciutat de Girona. Segons s'endevina, es mantenia una activitat similar a la dels tallers d'època medieval, per bé que els encàrrecs documentats tenen una entitat més aviat modesta.

¹⁶ AHG. Guilana, notaria 2, registre 411. Vegeu l'apèndix documental V.

A P È N D I X

A) DOCUMENTS

I

1503, 3 de juliol. L'argenter gironí ANTONI COLL contracta la realització d'una creu per a l'església parroquial d'Anglès, semblant a la que es trobava a l'església del Mercadal de Girona.

AHG. D. Ombert, notaria 6, registre 227

En nom de nostre senyor Deu y de Madona sancta Maria, mare sua, patrona de la sglesia e parroquia de Angles amen.

Entre lo discret mossen Gaspar Peyret, prevere, sagrista de la dita sglesia de Angles, Jacme de Bon Matin, obrer de la dita sglesia, Salvi Rich, Pere Posa, Jacme Rohira, Johan Miralpeix, Pau Moner, Jacme Carrera, Jacme Maso, Joan Tries, alies Sabench e Anthoni Figuera, tots de la parroquia de Angles, havents poder de les coses jus scrites dels parroquians de la dita sglesia e parroquia, de una part, e lo senyer Nanthoni Coll, argenter de Gerona, de la part altre, es stada tractada e concordada la avinença e concordia seguent:

E primerament lo dit Anthoni Coll te afer e promet fer be e degudament, e ab tota perfeccio e ben acabada, una creu dargent tota daurada, ab les ymagens del crucifix de la una part, e de laltre part, de la Maria, poch mes o menys segons la creu de la sglesia del Mercadal de Gerona, e segons la mostra que ha mostrada poch ni a poch lla ab un pom de massonaria. La qual creu sera de pes de deu marchs fins en onze, la qual creu promet que sera feta de la festa de nostra Dona dagost propvinent a un any seguent.

E los suscrits prometen donar e pagar al dit Anthoni Coll a rao de onze lliures e deu sous per march entre or, argent e mans, ab tot acabament.

E prometen pagar al dit Anthoni Coll dassi e per tot lo mes dagost propvinent sexanta lliures, e lo restant a pagues segons se concorda han, e feta la creu ha esser pagat complidament, vista e regoneguda la dita creu e ben reebedora.

E volen les dites parts que les coses sobredites sien fetes una e moltes cartes ab totes clausules, cauteles, prometenses, obligacions, renunciacions, juraments e altres coses necessaries a coneguda del notari substancia no mudada.

Les quals fermen e juren largament.

Actum Gerunde III julii anno a nativitate domini millesimo quingentesimo tercio.

II

1508, 13 de gener. JOAN GRAU COROMINES, argenter de Girona, contracta amb el vicari general per a tota la península dels carmelites la realització d'una creu de plata daurada per al convent de l'orde a Girona. El preu convingut és de deu lliures i deu sous per cada marc.

AHG. D. Ombert, notaria 6, registre 240

En nom de nostre senyor Deu y de la humil Verge Madona Sancta Maria mare sua amen.

Entre lo reverend mestre Guillem Tolza, maestre en sancta theologia, provincial per tota Cathalunya e vicari general per tota Spanya del sagrat orde de la Verge Maria del Carme, e los venerables frares e convent del monastir de la Verge Maria del Carma de la ciutat de Gerona, de una part, e lo senyer en Johan Garau Coromines, argenter, ciutada de la dita ciutat de Gerona, de la part altre, constats, tractats, apuntats e concordats los capitols e apuntaments del tenor seguent.

E primerament lo dit Johan Garau Coromines es tengut e promet fer per lo dit monastir de la Verge Maria del Cerme de Gerona una creu dargent marcat e bo, de pes de quinze fins en setze marchs, tota daurada de fin or, de la forma e modo que son les creus de la sglesia del Mercadal e del monastir de framenors de Gerona, ço es, lo pom del modo de la creu del Mercadal, e lo restant del modo que es la creu de framenors, e encara hi fara altres acompanyaments e obres a conaguda del dit Coromines. E en la dita creu, entre altres coses, haura a la una part un crucifix, e de l'altra, sent Johan e la Maria e Llatzer e lo pellica, ab tabernacle segons es la creu de framenors.

Item lo dit Coromines es tengut fer e acabar la dita creu ab tot compliment e perfeccio daci a la festa de Nadal prop vinent...

III

1517, 29 de novembre. ANDREU, argenter de Girona, contracta la realització d'una custòdia de plata per a l'església parroquial de Quart.

L'artista havia de seguir el model de la de l'ex-col·legiata de Sant Feliu. Tot seguit signa una època de quinze lliures.

AHG. Guilana, notaria 2, registre 394

En nom de Deu y de la humil Verge Maria sie amen.

Capitols fets e fermats entre lo senyer Nandreu (blanc), argenter ciutada de Gerona, e sa muller, de una part, y lo senyer en Garau Puig, Dalmau Vidal, Sadorni Enrich e Joan Amich, tots de parroquia de Quart, en noms lurs propis e en nom de tots los altres parroquians de dite parroquia, adverants tenir plena potestat de aquells, de part altre, de e sobre la custodia de combregar fahedora per dit mestre Andreu devall scrita prout sequitur.

Et primo es convengut entre dites parts que lo dit mestre Andreu argenter haie e sie tengut de fer e de tot punt acabada prout inssia del dia present a pascha prop venidor, una e semblant custodia de la camara de combregar qui vuy en die es en la sglesia de sanct Feliu de Gerona, per la sglesia de dite parroquia de Quart, tota de bon argent rehebedor y mercat. Entes empero que lo dit mestre Andreu hi haie e sie tengut de fer algunes altres obres ultras de les que son en dite custodia de sanct Feliu acceptables empero y agredant als so nominats parroquians de Quart.

Entes empero mes avant que la dite custodia fahedora a dits parroquians no haie eser daurada ni lo dit mestre Andreu sie tingut de daurar aquella sino tota blanca liurarlusla.

Item es convengut e concordat entre dites parts que lo dit mestre Andreu haie e sie tengut de fer la predite custodia de pes de tres marchs dargent poch mes o menys. Lo qual argent haie de bestraure dit mestre Andreu de son propi y a ses despeses bo, mercat y rebedor.

Item es convengut e concordat entre dites parts que los dits parroquians de Quart en dits noms haien e sien tinguts de dar a dit mestre Andreu argenter per la factura de dite custodia, tant per lo argent com dit es hi te ell aposar de son propi com encare per les mans, per tot a raho de onza liures y mige per march, dites XI lliures X sous.

Item es convengut e concordat entre dites parts que los dits parroquians de Quart han de dar y sien tinguts en dar de present a dit mestre Andreu quinsa liures, dites XV lliures. E lo restant qui sera acompliment de tot lo que haura de haver per la factura de dite custodia feta que sie aquella a tot punt com dalt es dit...

IV

1523, 26 de febrer. Els argenters JOAN COROMINES I GRAU GONEC es comprometen a fer cadascun un canelobre per a la Seu de Girona.

AHG. Guilana, notaria 2, registre 414

Capitols dels canalobres de argent tenen affer per la confraria Johan Coromynes e garau Gonech argentes.

En nom de Deu sia e de la Purissima Humil Verge Maria amen:

Capitols concordats entre los magnifichs e mossen Johan Mercer e mossen Garau Sola canonges, e mossen Joan Moler, mercader, confreres e pabordres en lo concorrent bienni de la confraria de la Verge Maria de la seu de Gerona, de una part, e Johan Coromines e Garau Gonech argentes de Gerona, de part altre, sobre les coses següents:

E primerament es stat concordat entre les dites parts que los dits Johan Coromines e Garau Gonech haian e sian tenguts cascu dells fer e fabricar be e degudament e ab tota perfeccio, un canalobre de argent de pes cascu de sis fins en set marchs dargent, segons forma de una mostre la qual ha liurada al dit magnifich mossen Johan Mercer, e asso dels argent lurs sera liurat de la confraria los quals canalobres cascu dells haia haver fets e obrats e degudament e ab perfeccio com se pertany de assi a la festa de Corpore Cristi primer vinent, los quals haien esser fets e obrats e laborats segons dita mostra be e degudament e ab perfeccio, e que esser fets dits canalobres haien esser regoneguts per dos mestres elegidors per los pabordres de la dita confraria qui son o lavors seran en cars que no saguen degudament e ab tota perfeccio e que sen haia star a conexensa e determinacio de dits mestres. E passada dita festa de Corpore Cristi primer vinent sino seran acabats o seran acabats e no seran judicats, en tal cars haian e sian tenguts los dits Johan Coromines e Garau Gonech restituhr e tornar tot lo dit argent que hauran rebut per la factura de dits canalobres.

Item es concordat entre les dites parts que los dits pabordres de dita confraria haian e sian tenguts donar e pagar als dits

Johan Corominas e Garau Gonech per les mans e treballs de fer los dits canalobres a rao de XXX sous per cascu march que pesaran los dits canalobres.

Item es concordat que los magnifichs pabordres donen e liuren de present als dits Johan Coromines e garau Gonech dotze marchs, sis onzes, quatre argensos dargent, ço es, a cascu de ells sis marchs, tres onzes, dos

argensos. E que los dits pabordres haian apagar lo que muntaran los marchs dels dits argenters com rebran los dits canalobres feran.

E mes los dits Johan Coromines e Garau Gonech confessen haver rebut per mans del dit magnifich mossen Johan Mercer altre dels dits pabordres los dits dotze marchs, sis onzes e quatre argensos dargent, ço es, a cascu dells per la sua part sis marchs e tres onzes e dos argensos. E convenen e prometten als dits magnifichs pabordres en nom de la dita confraria que daran obre ab acabament que los dits canalobres seran fets per ells e cascu dells de qui a la festa de Corpore Cristi primer vinent, be e degudament ab tota perfeccio e com se pertany axicom dalt se conte. E perso tant per la factura de dits canalobres com encara per lo dit argent et altres no obligan als dits magnifichs pabordres e ala dita confraria, ço es, cascu per la sua part tantsolament las persones e bens lurs e fan carta de obligacio e promesa ab pena de terç, e totes obliguen e enuncien jurament e constitucio de procurador e fermar obligacio en la cort real de Gerona...

V

1525, 24 de gener. L'argenter gironí SALVADOR CANALS contracta una custòdia de plata daurada per a l'església parroquial de Santa Coloma de Farners. La plata utilitzada ha d'extreure's del desmuntatge d'una antiga custòdia existent al mateix temple. El mes de juny següent, Salvador Canals rep dos pagaments.

AHG. Guilana, notaria 2, registre 411

Capitulacio, concordia i avinença feta, pactada, juhida e concordada per e entre los venerables en Anthoni Oliveres, ferrer, e Joan Lendich, obrers lany present de la sglesia de Sancta Coloma de Farners del bisbat de Gerona, de una part. E mestre Salvador Canals, argenter, ciuteda de Gerona, de la part altre, sobre la fabricacio de la custodia de argent de la dita sglesia deius mencionada per a portar lo preciosissim cors de nostre Senyor Deu Jhesucrist.

E primerament lo dit mestre Salvador Canals conve e promet als dits Anthoni Oliveres e Joan Lendich, obres sus nominats, que ell fara e fabricara e obrara a obs de dita sglesia de sancta Coloma, del argent de unaltre custodia de argent sobredaurada antiga que es de dita sglesia deius mencionadora, que es de pes de dos marchs y mig y mige honze de argent, ensemps ab altre argent bo y fi, una altre custodia de argent be e degudament obrada e fabricada segons figura e forma de una custodia pintada la qual sta en poder de dit

mestre Canals, y es mostrada al notari e testimonis deius scrits, exceptat que la largaria y amplaria y gruxa de aquella e dels dos angels qui staran al costat de dita custodia, sia coneguda de dit mestre Canals, pus sis proporcionada be e degudament segons lo pes e quantitat del argent quey posara.

E mes promet lo dit mestre Canals quey posara en la obre de dita custodia tot lo sus dit argent que pesa, com dit es, dos marchs y mig, y mige onza de argent, e ultra lo dit argent, lo dit mestre Canals hi affegira hun march de argent bo e fi, a fi que sia dite custodie obrada a tot compliment de pes de tres marchs y mig de argens. E per tot daurada de bon or fi de ducat.

La qual custodia promet lo dit mestre Canals haver feta, fabricada e acabada de assi al diumenge de Rams de la Cuaresma mes prop vinent, a tot compliment e, com dit es, daurada tota dita custodia be e degudament de or de ducat dins y de fora.

Item los dits Anthoni Oliveres e Joan Lendrich, obres demunt dits, en dits noms convenen e prometen al dit mestre Canals, que acabada e fabricada a tot compliment dite custodia encontinent li donaran e pagaran de comptants, ço es, per treballs de ses mans y per lo preu del or quey posara en daurar dite custodie, araho quatre liures y sinch sous barcelonesos per cascun march de argent que haura posat e fabricat dite custodia, çoes, tant per lo argent que li sera donat e liurat com per lo dit mestre hi posaran del seu.

E mes los dits obrers en dits noms posan e meten e liuren de present al dit mestre Salvador Canals, prenent e acceptant en presencia del notari e dels testimonis deius scrits, la dessus nomenada custodia vella de argent que, com dit es, pesa dos marchs y mig y mige onza de argent, la qual haze a metre en obre e fabrica de dita custodia fahedora dit mestre Canals. E mes prometen los dits obres en dits noms que encontinent, acabada e fabricada dita custodia, donaran e pagaran al dit mestre Salvador Canals per lo preu de aquell march de argent que metra e posara en fabrica de dita custodia, set liures y deu sous barchinonesos. Exceptat, empero que si mes ni posara, que dits obres ne puguen deduhir. E si mes hi affegiran segons mes o menys lo que sera en valor...

B) REGEST D'ARGENTERS ACTIUS A GIRONA DURANT EL SEGLE XVI.

AGRAMONT, Jeroni (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 72

AMAT, Joan (doc.1506), argenter de Girona 1506, *Vilopriu, Baix Empordà*: Realitza una custòdia per a l'església parroquial (FREIXAS, 1983, p. 356). DALMASES, 1992, II, p. 24, situa a l'any 1490 un Joan Amat, argenter de Barcelona, segons una dada recollida de VIÑAZA, conde de, 1889, p. 15, i incorporada al seu diccionari per RAFOLS, 1951-1953, p. 31.

AMAT, Miquel (doc.1517-1614), argenter de Girona.

1517: Domiciliat a la plaça dels Raïms, retorna a l'argenter Joan Badia, fill, les eines de l'ofici que li havia llogat anteriorment. (AHG. Antoni Arnau, notaria I, registre 544)

1517, juny 6, *Girona*: Contracta una custòdia de plata, amb dos àngels al peu, per als parroquians Pere Bas i Miquel Damont. (AHG. P. Escuder, notaria 8, registre 167)

1573, *Les Planes, Garrotxa*: Es compromet a fer una creu de plata per a la parròquia de Sant Cristòfol; citat per CLARA, 1984, p. 72-76, qui també esmenta l'argenter de nom i cognoms idèntics a propòsit d'una referència de l'any 1614; la qual cosa sembla indicar l'existència de dos membres de la mateixa família, tal vegada pare i fill.

1574, *Bordils*: Realitza una creu per a l'església parroquial de Bordils (CLARA, 1984, p. 76)

AMAT, Rafael (doc.1537-1540), argenter de Girona.

1537, *Sant Joan les Fonts, Garrotxa*: Es compromet a fer una veracreu de plata per a la parròquia de Santa Eulàlia de Begudà; citat per CLARA, 1984, p.73-74

1540, *Girona*: Casat amb Esperança, ven una casa situada a la...*platea de pou del Rossanyol*

ANDREU (doc. 1517), argenter de Girona

1517, novembre 29, *Quart*: Contracta una custòdia de plata per a l'església parroquial

ANGEL II, Pere (doc.1505), argenter de Girona

Citat per FREIXAS, 1983, p. 356

ANGELOT, Andreu (doc.1517-1540), argenter de Girona, originari d'Angers, França

1517, octubre 19, *Girona*: Arriba a Girona amb cinc persones més, segons la informació extreta de l'AHCG. Manual d'Acords, que dec a Narcís Castells. Aquest mateix any s'havia compromès a fer una custòdia per a l'església parroquial de Quart.

- 1528: Cobra cent ducats d'or per haver fet dos bordons de plata.
- 1532, *agost 22, Besalú*: Darrera notícia coneguda d'aquest argenter a propòsit de la realització de dos bordons per a l'església de Sant Pere de Besalú (CLARA, 1984, p. 73)
- ARDEVOL, Jeroni (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 72
- BADIA, Jaume (doc.1506), argenter de Girona
- BADIA, Joan (doc.1517), argenter de Castelló d'Empúries
- BADIA, Joan (doc.1517), argenter de Girona, fill de l'anterior
- BARRIGA, Pere (doc.1564), argenter de Barcelona
- BAYONA, Pere (doc.1505), argenter de Girona
- CALDES, Francesc (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 72
- CANALS, Salvador (doc.1508-1519), argenter de Girona
- 1525, *Santa Coloma de Farners*: Realitza una custòdia. Citat per FREIXAS, 1983, p. 356.
- CASTELLO, Antic (doc.1590-1594), argenter de Girona
- 1590, *abril 30, Les Preses, Garrotxa*: CLARA, 1984, p. 72, 74 cita aquest artífex a propòsit d'una creu de plata que obrava per a l'església parroquial de Sant Pere de les Preses
- COLOMA, Pere (doc.1542), argenter de Montblanc
- COLL, Antoni (doc.1483-1534), argenter de Girona. Citat per FREIXAS, 1983, p. 356, i per CLARA, 1984, p. 72, en posseïm diverses referències documentals (A.H.G. C. Cerdà, notaria 11, registres 80 i 93)
- COLL, Joan (doc.1503-1511), argenter de Girona
- 1511, *octubre 6, Sant Pere Pescador, Alt Empordà*: Rep unes quantitats per haver fet una creu per a l'església parroquial de Sant Pere Pescador (A.H.G. C. Cerdà, notaria 11, registre 95)
- COMELLES, Bernat (doc.1544), argenter d'Avinyonet
- COMES, Rafael (doc.1521), argenter de Girona
- COROMINES, Geroni (doc.1503-1507), argenter de Girona
- COROMINES I, Joan Grau (doc.1483-1523), argenter de Girona
- 1488, *juliol 8, Castelló d'Empúries*: Rep nou marcs i onze argents i cobra 40 lliures mentre fa una custòdia per a l'església de Santa Maria (A.H.G. N. Roca, notaria 1, registre 491). El preu total estipulat havia estat de 100 ducats.
- Altres referències es troben a A.H.G. Guilana, notaria 2, registre 510. Renart, notaria 9, registre 117

- COROMINES II, Joan Grau (doc.1507-1532), argenter de Girona
1509, Girona: Juntament amb el seu pare cobra 173 lliures, 13 sous i 9 diners per haver obrat una creu de plata daurada de setze marcs i sis unces de pes per al convent del Carme. Citat per FREIXAS, p. 357
- CORTI, Jaume, àlies Rodes (doc.1535), argenter de Girona
- ESQUERDA, Bernat (doc.1520), argenter de Barcelona
- FIGUERA, Jaume (doc.1534), argenter. Citat per CLARA, 1984, p. 72
- GUILLEUMES, Nicolau (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 72
- GONEC, Grau (doc.1518-1534), argenter de Girona
1523, Girona: En col·laboració amb J.G. Coromines II, obra dos canelobres per a la Seu gironina. Citat per CLARA, 1984, p. 73 i 77, i amb el cognom Goneus, per FREIXAS, 1983, p. 357
1528: Jurat de la ciutat (A.H.C.G. Lligall 8, registre 13.8)
1530, gener 26, Batet, Garrotxa: Realitza uns braços per a una creu (CLARA, 1984, p. 73)
- GRAU, Antoni (doc.1562), argenter de Medinyà
- JOFRE, Jeroni (doc.1587-1594), argenter de Girona
1587, abril 9: Realitza dos bordons de plata per a Santa Maria del Collell, Pla de l'Estany (CLARA, 1984, p. 73)
- LLAUDES, Josep (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73
- LLAUDES, Narcís (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73
- LOPIS, Antic (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73
- LUCIA, Vicenç (doc.1514), argenter associat a Pere Navarro
- MALLOL, Joan (doc.1490-1497), argenter de Barcelona. Citat per DALMASES, 1992, II, p. 94.
- MERCER, Joan (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73
- MONTALIU, Gabriel (doc.1540), argenter de Tarragona
- NAVARRO, Pere (doc.1509-1521), argenter de Girona
1509, agost 25: Contracta dos bordons de plata daurada, però hom cancel·la el pacte el 28 de maig de 1510
1518, novembre 21, Roses: Contracta dos bordons de plata daurada i dos canelobres per al monestir de Santa Maria, els quals havien de ser semblants als que havia fet per al monestir de Sant Esteve de la mateixa ciutat

1519, *gener 3, Roses, Alt Empordà*: Cobra cinc marcs, sis unces i vint lliures per haver fet els dos bordons contractats l'any anterior per al monestir de Santa Maria. (A.H.G. N.Roca, notaria 1, registre 546)

1519, *Castelló d'Empúries, Alt Empordà*: Rep unes quantitats per haver obrat una custòdia per al convent de Sant Domènec (A.H.G. D. Ombert, notaria 6, registre 269; Guilana, notaria 2, registre 401 bis).

1520, *març 7, Banyoles*: Contracta dos canelobres de plata per a l'església de Santa Maria dels Turers, semblants als que el mateix argenter havia fet per al monestir de Santa Maria de Roses. Tot i les pressions de l'artista perquè hom li pagués trenta sous per marc, al contracte s'estipula la quantitat de 28 sous per marc (A.H.G. N. Roca, notaria 1, registre 549)

En la seva activitat a Girona, apareix relacionat amb l'argenter de València Miquel Geroni Esteve

OLLER, Bartomeu (doc.1509), argenter mallorquí

OLLER, Jeroni (doc.1510-1512), argenter de Barcelona. Citat per FREIXAS, 1983, p. 358

PALAU, Pere Joan (doc.1493-1503), argenter de Barcelona. Citat per DALMASES, 1992, II, p. 116-117

PERPINYÀ, Eladi (doc.1520), argenter de Barcelona

PINYES, Francesc (doc.1507-1519), argenter de Girona

PRATS, Jeroni (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73

QUERALT, Lluís (doc.1517), argenter de Girona

RIBA I, Pau (doc.1502), argenter de Barcelona

RIBA II, Pau (doc.1502), argenter de Barcelona

RICARD, Gerald (doc.1504), argenter de Girona

RODRIGO, Baltasar (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73

ROS, Antoni (doc.1509), argenter

SASTRE, Rafael (doc.1512), argenter de Girona

SEGURA, Sebastià (doc.1541), argenter del Rosselló

SOT, Pere (doc.1511), argenter de Perpinyà

SUBIRÀ, Antic (doc.1525-1540), argenter de Girona

1526, *agost 27*: Contracta per la quantitat d'onze lliures i deu sous per cada marc una creu de plata per a l'església de Sant Dalmai. Aquesta creu, de quatre marcs i mig de pes, havia de ser

semblant a la de Salitja, mentre que per al disseny del pom s'havia de prendre de model la creu de Vilobí. Citat per FREIXAS, 1983, p.358

SUBIRÀ, Damià (doc.1574), argenter de Girona

1574, abril 20, Campllong: Contracta una creu de plata de dotze marcs de pes per a l'església parroquial. El fons havia de ser cisellat, semblantment a la Veracreu de Riudellots, amb el Crucificat, la Verge amb el Nen, els evangelistes i les sis imatges de la llanterna obrades en relleu. (A.H.G. A.Vilaplana, notaria 1, registre 772)

SUBIRÀ, Pere (doc.1530), argenter de Girona

TEGELL, Francesc (doc.1568-1574), argenter de Girona

1568, maig 29: Rep unes quantitats per haver obrat un calze i una patena per al monestir de Sant Llorenç de Sous (CLARA, 1984, p. 75)

1574, juny 22, Vilobí, Gironès: Contracta la realització d'un encenser de plata per a l'església parroquial, el qual havia de ser semblant al de Santa Coloma que ell mateix havia obrat. (A.H.G. A.Vilaplana, notaria 1, registre 772)

TORRENTELLER, Tomàs (doc.1512), argenter de Barcelona. Citat per FREIXAS, 1983, p. 358

VIDAL, Francesc (doc.1511), argenter de Barcelona

1511, febrer 2, Girona: Cobra trenta-tres lliures i quinze sous per haver obrat una creu de plata per a la Seu (A.H.G. P. Escuder, notaria 8, registre 151)

VILA, Antoni Joan (doc.1534), argenter de Girona

VILA, Pere Joan (doc.1594), argenter de Girona. Citat per CLARA, 1984, p. 73

VILAR, Benet (doc.1494), argenter de Barcelona

VILAR, Gerard (doc.1534), argenter de Girona

VILAR, Lluç (doc.1507-1509), argenter de Girona, actiu a Perpinyà. Lluç i Gerard Vilar són citats per FREIXAS, 1983, p. 358

VILAR, Narcís (doc.1498-1528), argenter de Perpinyà